

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de erroribus Pelagianorum, de gratia, de iustificatione & merito,
de virtutibus theologicis & quatuor cardinalibus, ac de ineffabili mysterio
incarnationis

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniae Agrippinae, 1671

Disp. VII. De actu exteriori fidei

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77177)

Ad Argumentum respondeo, concessâ Majori, nego Minorem. Ad cuius primam probationem primò dici potest, fidem explicitam de Christo non esse necessariam ad justificationem, nisi post sufficientem Evangelii promulgationem: tempore autem Cornelii non fuerat sufficienter quoad omnes promulgatum Evangelium, etiam in Palestina; cuius indicium est, quia non solum illum baptizandum, sed etiam instruendum de fide, missus est Petrus Apostolus. Secundo respondeo, Cornelium habuisse tunc fidem explicitam Incarnationis quoad substantiam, quam ut ait D. Thomas, à Judæis commorantibus in Caesarea acceperat, & fuisse à Petro instructum de circumstantia temporis, quia ignorabat, an adhuc esset completa. Unde quando idem S. Doctor locis citatis ait, quod Cornelius habebat fidem implicitam Christi, & cum ea justificatus est, hoc debet intelligi de fide implicita, quoad circumstantias Incarnationis, non verò quantum ad ejus substantiam.

Ad secundam, concessâ Majori, nego Minorem, nisi homo nutritus in sylvis, vel apud barbaras nationes educatus, ubi nihil unquam audivit de Evangelio, bene viveret secundum legem naturalem, ex auxiliis divinæ gratiæ (sine quibus potest lex naturæ observari diu non potest) tunc ex tunc auxiliis facienti quod in se est Deus non denegaret alias gratias actuales, necessariò necessitate mediæ prævias ad justificationem, inter quas est fides explicita in Christo Redemptorem, quam Deus illi concederet, vel mittendo aliquem Prædicatorem, vel aliquem Angelum ad illum instruendum, vel illum immediate per se ipsum illuminando interius de tali mysterio. Unde Act. 8. Legitur Deum misisse Philippum ad Eunuchum Candacis Reginæ Æthiopum, ut illum de fide Christi & mysterio Incarnationis intruderet, & baptizaret. Et D. Dionysius cap. 5. Celestis Hierarchia dicit multos Gentilium adeptos fuisse salutem per ministerium Angelorum, ut art. 3. retulimus. Item S. Thomas hic art. 7. ad 3. ait quod multis Gentilium fuit facta revelatio de Christo, & in hujus rei confirmationem refert, quod tempore Constantini Augusti, & Helenæ matris ejus, inventum fuit quoddam sepulchrum, in quo jacebat homo, auream laminam habens in pectore, in qua scriptum erat: *Christus nascitur ex Virgine, & ego credo in eum. O sol sub Helenæ & Constantini temporibus iterum me videbis.*

Ad aliud exemplum de puero, ad primum instantis rationis perveniente, dicendum est, instans illud non esse physicum, sed morale, subindeque aliquam temporis moram, seu durationem includere, in qua puer potest vel immediate à Deo, vel mediante homine, vel Angelo, de mysterio Incarnationis & Trinitatis instrui, seu illuminari, & per fidem explicitam utriusque mysterii, ad justificationem se disponere.

Ad tertiam dico, amorem illum erga Deum, quem Catechumenus potest concipere, ante propositam fidem explicitam Christi, esse quidem supernaturalem, sed tamen imperfectum, & non ex toto corde, sicut oportet ad justificationem: quia amor ex toto corde, qui est charitas, non est simplex complacentia de ipso sine ultimo, sed efficax tendentia & intentio finis, quæ requirit ordinem ad mediâ, cum intentio non sit de fine simpliciter, sed in ordine ad mediâ; atque adeo quia redemptio Christi est unicuique & necessarium medium perveniendi ad fi-

nem, qui diligit Deum sine ordine ad hoc medium, etsi habeat complacentiam & amorem simplicem de fine, non habet tamen directiorem efficacem, quippe qui non dum attendit, nec intendit mediâ necessariâ ad hunc finem.

Ad quartam dicendum, nullum esse adeo rudis ingenii, qui si sit compos rationis, mysteria Incarnationis & Trinitatis, sibi sufficienter proposita, confusè seu quantum ad substantiam apprehendere non valeat, maxime ex auxilio supernaturali, quod Deus non denegat. Si autem contentas dari aliquos adultos, qui, facta sufficienti diligentia & propositione, talia mysteria percipere, seu apprehendere non valent, dico quod se habent, quantum ad hoc, sicut amentes & parvuli, qui sine ullo actu fidei salvantur: quod Adversarii dicere tenentur de illis, qui adeo bardi & stupidi sunt, quod Deum ut autorem & provisorum supernaturalem apprehendere non valent; cum in eorum sententia ad justificationem requiratur fides explicita de Deo, ut authore & provisor supernaturali.

Objicies secundò: Apostolus ad Hebræos 11. explicans quænam explicitè credenda sint ad justificationem & salutem, ait: *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & inquitentibus se remunerat sit*: Sed in his verbis nulla fit mentio de Christo ut Redemptore: Ergo in nova lege fides explicita Incarnationis non est medium ad justificationem & salutem necessarium.

Respondeo cum D. Thomas in 3. dist. 25. qu. 2. art. 2. quæstiunc. 4. ad 1. quod Apostolus loco citato posuit illa quæ oportuit credi explicitè à quolibet homine in quocunque statu, sed non exclusit quin in statu legis gratiæ debeamus explicitè credere Christum Redemptorem, cujus virtute justificamur & glorificamur; quamvis fides illa explicita de Christo non sit necessaria ad justificationem & salutem, ex natura rei, sed ex institutione & beneplacito Dei, qui sicut non redemit genus humanum, nisi per Christum, licet occurrerent alii modi, ita noluit aliquem justificari, nisi per fidem Christi explicitam in nova lege, & implicitam in antiqua. Nec propterea est coarctata via ad salutem, ut aliqui opponunt, quia & præstò sunt auxilia ad hujusmodi fidem explicitam habendam, & modò abundantior datur gratia, quam in lege veteri, & per ipsam incarnationem homo mirum in modum ad amorem Dei excitatur & inflammatur; nam ut canit Ecclesia, dum visibiliter Deum cognoscimus, per hunc in invisibilium amorem rapimur. Adde non esse inconveniens, quod lex nova sit gravior quam antiqua, quoad actus interiores, licet sit facilior ex gratia, ut ex D. Augustino docet D. Thomas 1. 2. quæsti. 107. art. 4.

DISPUTATIO VII.

De actu exteriori fidei.

Ad questionem 3. D. Thomæ.

Considerato actu interno fidei, superest ut de actu ejus exteriori disputemus, nimirum de confessione seu professione ejus, quæ actus fidei exterior dicitur, quia est extra illam potentiam in qua subjectatur fides, nimirum intel-

intellectum. Duas autem solum circa hunc actum tractat D. Thomas quaestiones, quas articulis sequentibus resolvemus.

ARTICULUS PRIMUS.

An exterior fidei confessio sit actus elicitus à fide, vel duntaxat imperatus?

Valentia hic quaest. 3. puncto 1. negat exterioriorem fidei confessionem esse actum ab ea elicitum: dicit tamen censeri actum illius virtutis, quia habet laudem ex objecto formali illius, & in illud tanquam in finem ordinatur. Huic sententiae faveat Suarez lib. 2. de religione cap. 3. B ubi docet nullum dari actum virtutis, ab ea elicitum, extra subiectum in quo est.

§. I.

Conclusio affirmativa statuitur.

96 **D**ico tamen: Exterior fidei confessio à virtute fidei elicitur, & non solum imperatur.

Probatur primò ex D. Thomae Art. 1. in corp ubi sic habet: *sicut conceptus interior eorum quae sunt fidei, est proprius fidei actus, ita & exterior confessio*: Sed hoc esset falsum, si actus externus fidei esset tantum ab illa imperatus, & non procederet efficienter ab habitu fidei, sicut actus interior: Ergo &c. Clarius adhuc in resp. ad 3. loquitur S. Doctor pro nostra conclusione, ait enim: *Fides interior mediante dilectione causat omnes exteriores actus virtutum, mediantibus aliis virtutibus, imperando, non eliciendo; sed confessionem producit tanquam proprium actum, nulla alia virtute mediantem*. Ex quibus sic argumentor: Si externa fidei confessio non eliceretur ab ea, sed tantum imperaretur, illam non produceret fides, nisi mediante alia virtute, à qua tantum elicitivè procederet, ut constat: Sed ex D. Thoma in verbis citatis, externam fidei confessionem producit fides ipsa, nulla alia virtute mediantem: Ergo illam elicit, & non solum imperat.

97 Probatur secundò ratione, quam S. Doctor ibidem insinuat: Actus imperatus ab aliqua virtute, nunquam habet per se ordinari ad objectum & finem talis virtutis, sed per accidens tantum, & ex intentione alterius, ut patet in actu iustitiae, aut fortitudinis, à charitate imperato: Sed confessio exterior fidei per se & ex natura sua ordinatur ad finem & objectum fidei; nam exterior locutio per se ordinatur ad idem objectum, & eundem fidem, ad quem ordinatur interior locutio vel conceptus: Exterior enim locutio (inquit S. Doctor) ordinatur ad significandum id quod in corde concipitur: Ergo exterior fidei confessio est actus ab ea elicitus, & non solum imperatus.

98 Confirmatur: Exterior fidei confessio est ex inclinatione talis virtutis, quae primario inclinat ad assentiendum credibilibus, & secundario ad exterius profitendum & significandum talem assensum: At nullus actus ab aliqua virtute imperatus habet esse ex inclinatione ipsius, sed tantum ex inclinatione à qua elicitur: Ergo &c.

99 Probatur tertio conclusio, & simul praecipuum Adversariorum fundamentum convellitur: Si quid obstarat ne exterior fidei confessio eliceretur à fide, esset quia est actus alterius potentiae ab

ea in qua residet fides; haec enim in intellectu residet, illa verò ab ore & lingua procedit, juxta illud Apostoli ad Roman. 10. *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem*: Sed hoc non obstat: Ergo praecipuum Adversariorum fundamentum corrui. Major patet: Minor probatur primò ex D. Thoma in 4. dist. 15. quaest. 4. art. 1. quaest. 2. in fine corporis, ubi dicit expresse, quod oratio est actus latræ elicitivè, non obstante quod latræ sit virtus existens in voluntate, non verò in ratione, cujus actus est oratio. Et dist. 17. qu. 3. art. 2. quaest. 3. docet quod confessio peccatorum pertinet elicitivè ad poenitentiam, & confessio beneficiorum Dei ad latræ, & tamen constat has confessiones fieri ore seu lingua, quae est alia potentia ab ea, in qua residet poenitentia & religio: Ergo similiter, licet fides sit virtus existens in intellectu, non verò in potentia exteriori, cujus actus est exterior fidei protestatio, elicitivè tamen iste actus erit à fide.

Confirmatur ex Cajetano infra quaest. 81. art. 4. ubi sic dicitur: *Virtuti attribuitur ut proprius actus, non solum si ejusdem sint potentiae, in qua est habitus virtutis, sed etiam aliarum potentiarum, dummodo non per aliam virtutem eos eliciant, ut patet in actibus iustitiae, temperantiae, & oppositorum virtutum: iustitiae siquidem proprius actus est, non solum velle reddere cuique suum, sed exteriori actu reddere quod suum est, & similiter iniustitiae actus est auferre alienum: temperantiae quoque actus est, non solum concupiscere moderate cibum, sed etiam exterior sumptio moderata; & similiter intemperantiae est exterior luxuria. Ergo similiter non solum actus fidei interior, sed etiam exterior confessio erit elicitivè à fide, quamvis actus ille exterior sit ab alia potentia ab intellectu, in quo residet fides, quia ille non sit per aliam distinctam à fide.*

Secundò probatur eadem Minor ratione: Quamvis habitus fidei sit in intellectu, ut tamen actus externae confessionis ipsius ab ea elicitivè procedat, sufficit quod ab habitu fidei diffundatur in potentiam externam aliquis modus, sive aliquod sui participium, quo mediante potentia externa illum actum producat; facta enim illa suppositione, potentia externa non solum elicit suum actum, sed etiam virtus fidei, non quidem per se immediatè, sed mediante virtute sua, impressa potentiae exteriori: sicut non sola aqua maris elicit suum motum fluxus & refluxus, sed etiam talis motus elicitivè procedit à cælo, mediante virtute quam communicat aquae ad talem motum: Atqui potest fides diffundere in potentiam externam hominis, eam habentis, aliquod sui participium; in hoc enim nulla est implicantia, ut constabit ex solutionibus objectionum: Ergo &c.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò: Negare exterius fidem, non est actus elicitus ab infidelitate: Ergo nec illam confiteri exterius, erit actus à fide elicitus. Consequentia patet ex paritate rationis. Antecedens probatur: D. Petrus & Marcellinus negarunt exterius fidem: Sed talis negatio non fuit actus elicitus ab infidelitate; alias enim fuissent infideles, quod tamen communiter negant Theologi: Ergo exterius negare fidem, non est actus elicitus ab infidelitate.

Confir-

fide exteriori profitenda, non obligare fideles, A
datā quavis profitendi occasione, sed tantum in
quibusdam casibus: unde per se loquendo lici-
tum est etiam Pastoribus & Prælati fugere, vel
se occultare, tempore persecutionis.

Prima pars hujus assertionis est evidens: nam
ut discitur D. Thomas hic art. 2. Præcepta affir-
mativa non obligant ad semper, et si semper obligent:
obligant autem pro loco & tempore, &c. Sic ergo con-
fiteri fidem, non semper, neque in quolibet loco, est de
necessitate salutis, sed in aliquo loco & tempore,
quando scilicet per omissionem hujus confessionis sub-
traheretur honor debitus Deo, & etiam utilitas proxi-
mis impendenda: puta si quis interrogatus de fide, tace-
ret, & ex hoc crederetur, vel quod non haberet fidem,
vel quod fides non esset vera, vel alii per ejus taciturni-
tatem averterentur a fide.

112. Quinque ergo existimo dari casus, in quibus
præceptum affirmativum de fide exteriori profi-
tenda, obligat fideles. Primus est ille quem Di-
vius Thomas adducit, nimirum quando omis-
sio confessionis fidei cederet in injuriam fidei, vel
Dei, aut scapulum proximi: unaquæque enim
virtus, quando ejus honestas periclitatur, ad e-
jus defensionem obligat: similiter etiam quilibet
fidelis tenetur conservare divinum hono-
rem, & fidem proximi, quanto imminet peri-
culum detrimenti. Unde regulariter loquendo,
interrogatio facta tempore persecutionis à Ty-
rannis, inducebat hanc obligationem; quia
tunc publico certamine agebatur Christi cau-
sa, & Martyres vocabantur ut testes; & omis-
sio confessionis cedebat in injuriam fidei, & Dei,
tuncque in aliis fides periclitabatur.

Secundus: quando quis Ecclesiæ corpori ag-
gregatur, & veluti inferitur: quod in nova lege
fit per Baptismum, in quo cum præmittantur
interrogationes de fide quam profiteretur, tene-
tur illis per confessionem fidei satisfacere. Et
certè, si aliquo tempore vitæ suæ teneatur ho-
mo fidem suam profiteri (ad quod non est du-
bium, propter Dei revelantis auctoritatem &
majestatem ipsum obligari) illud est tempore
Baptismi; cum enim tunc fiat membrum visibi-
le visibilis Ecclesiæ, debet in se signum visibile
ipsius incorporationis edere & profiteri.

Tertius: quando homo est in articulo mor-
tis, si sit tunc rationis compos: hoc enim est re-
ceptum Ecclesiæ consuetudine, ut homo seip-
sum contra tentationes gravissimas, quæ tunc
solent obrepere, scuto fidei præmuniat.

Quartus: quando actum aliquem Religionis
debitè, & ut oportet, exercere non possumus,
nisi verbis aut signis ipsam fidem profiteamur:
exempli causâ, dum Missam solemnem, in qua
recitandum est Symbolum fidei, celebramus.

Quintò, ratione charitatis interdum ad con-
fessionem fidei tenemur: v. g. quando aliquis
videt alios ab hæreticis depravari, nisi ipse fi-
dem tueatur aut profiteatur, tunc ex præcepto
illo quo Deus unicuique mandavit curam ha-
bere de proximo, tenetur eam profiteri & de-
fendere.

Denique Tridentinum sess. 24. cap. 12. de re-
formatione, & sess. 25. cap. 2. & Pius V. in motu
proprio, qui incipit in *Sacro sancta*, præscribunt
ut omnes hi, qui promoventur ad beneficia cu-
ram animarum habentia, & ad Canonicatus,
vel dignitates in Ecclesiis Cathedralibus, ac
Professores in Academiis publicis, sive Clerici,
sive Laici, fidei professionem edant.

Secunda pars conclusionis est contra Tertu-
lianum, in libro de fuga in persecutione, ubi do-
cet non esse licitum fugere, vel se occultare tem-
pore persecutionis. Sed oppositum ex Scriptu-
ra aperte colligitur: nam Matth. 10. Christus dis-
cebat Apostolis: *Cum autem persequerentur vos in
vitæ illa, fugite in aliam.* Et 2. ad Corinth. 11. Pa-
ulus de templo sic ait: *Damasci propositus Gentis An-
ta Regis voluit me comprehendere, & à fratribus po-
murum dimissus sum in sporta, & sic evasim manus ejus.*
Id etiam patet exemplo Sanctorum Blasii, Anti-
nasilii, Cæsarii, & aliorum, qui fugerunt, vel se
occultarunt tempore persecutionis, quamvis es-
sent Episcopi & Pastores. Ratio verò est, quia
hujusmodi fuga non est per se mala, cum non sit
negatio fidei, sed potius quædam ipsius profi-
sio, & pars quædam martyrii, cum exitum pro
fide suscipitur: aliunde verò necessaria esse po-
test ad majus bonum, vel ad vitandum majus
malum, puta ad consulendum tuæ fragilitati, vel
ad vitam pro aliorum salute conservandam: quæ
utilitas, vel fragilitas, tanta interdum est, ut in-
galet non modo licita, sed & moraliter necessa-
ria. Non licet tamen fugere, si fuga vergat in
contumeliam Dei; cujusmodi fortè fuit Apo-
stolorum fuga, Christum deserentium non sine
aliqua ipsius ignominia: aut si fuga censetur
esse negatio fidei; cujusmodi fuit secessio unius

C ex quadraginta martyribus è stagno frigido in
calidum, obtemperando Tyranno, qui pro defi-
cientibus à fide calidam aquam prope apponi
jussit. vel si fuga noceat aliorum salutem: ut
alicujus præsentia necessaria sit aliis in fide con-
firmandis, quorum salus spiritualis propriæ vitæ
periculo anteponenda est: debemus enim pro
fratribus animam ponere, ut dicitur i. Joan. 3. Et
hoc maxime habet locum in Prælati & Pasto-
ribus, qui non possunt licite oves deferere in ne-
cessitate, & qui non tantum ex charitate, sed et-
iam ex iustitia, tenentur illis assistere.

Dico tertio, præceptum negativum de fide
non neganda, & nihil unquam agendo exteriori
quod fidei repugnet, obligare semper, & pro
semper: subindeque hominem graviter peccare,
si exteriori neget fidem, quamvis eam in corde
retineat. Hujus oppositum tenuerunt olim Hel-
cesaita, qui ut refert Eusebius Cæsariensis lib. 6.
histor. cap. 28. asserabant non esse peccatum, fi-
dem exteriori negare, maxime tempore persecu-
tionis, & ad vitanda gravia tormenta, dummo-
do interiori animo teneatur. Idemq; docuerunt,
teste Augustino, cap. 20. libri de hæresibus, &
cap. 6. libri contra mendacium, Priscillianita,
inter quos erat vulgatum proverbium, *tura, per-
jura, secretum prodere noli.* Hic tamen error ab
Augustino locis citatis abundè refutatur ex va-
riis Scripturæ testimoniis, præsertim ex illo
Matth. 12. & Lucæ 10. *Qui me negaverit coram ho-
minibus, negabo eum coram Patre meo;* & ex illo 2.
ad Timoth. 2. *Si negaverimus, & ille negabit nos.* Di-
citur etiam Lucæ 22. quod cum Petrus, ut se ab
imminente mortis periculo liberaret, Christum
negasset, egressus flevit amare; cum tamen ipse fi-
dem mente & corde retinisset. Unde Chryso-
stomus homil. 25. super Matth. *Radix confessionis
fides est cordis, confessio autem fructus est fidei.* Et
Augustinus lib. de fide & symbolo, cap. 1. *Fides
à nobis exigit officium cordis & lingue.*

Ratio etiam suffragatur: Negare enim fidem,
est intrinsecè malum, & mendacii perniciolosum,
quo gravem primæ veritati revelanti irrogamus

injuriarum: vel enim dicimus ejus testimonium, A vel rebus significaret, idololatriam simulans. Unde

Ad primum exemplum in favorem adversa 119
sententiae adductum responderetur cum S. Au-
gustino, & D. Thoma 1.2. quæst. 103, art. 4. ad 1.
quod tunc illæ ceremoniæ Judaicæ erant fide-
libus Judaicis adhuc licitæ: Lex enim Judæorum
habuit triplicem statum: primus fuit ab ejus
promulgatione usque ad mortem Christi; & tunc
fuit viva, & obligatoria respectu Judæorum: se-
cundus fuit à morte Christi usque ad sufficien-
tem Evangelii promulgationem per paucos an-
nos; & tunc fuit mortua, id est non obligatoria,
quia in Cruce Christus dixerat, *Consummatum*
est; non tamen adhuc erat mortifera, deo quod ob
rationabilem aliquam causam, & maxime ad
vitandum scandalum fidelium Judæorum, po-
terat licet in aliquibus observari ab Apostolis,
qui natione erant Judæi: tertius status currit
ad sufficienti promulgatione Evangelii, in quo ta-
lis lex Judæorum non solum est mortua, quia
non obligat, sed etiam est mortifera observanti-
bus, quia mortaliter peccant qui eam observant.

Ad secundum dicendum, Naaman tantum 120
petiisse ab Eliseo, ut sibi liceret fungi erga Re-
gem obsequio solito, ne sepe ut Rex sibi semper
inniteretur, sive in Templo, sive alibi, orans, sa-
crificans, aut aliquid aliud agens; atque sibi li-
ceret officii causâ adorare, id est, juxta vocem
Hebraicam, inclinare se ad sustentandum Re-
gem genuflectentem: quod non minus potuit
ei permitti, quam permittitur famulis comita-
ri, secluso scandalo, vel periculo subversionis,
hæreticos infideles, vel hæreticos ad templa sua, ibi-
que illis officia solita exhibere; quod per se nul-
lam professionem religionis falsæ continet, cum
sit merum ministerii politice observantia, non
sacra ceremoniæ; licet hinc aliqui decipi pos-
sint per accidens, existimantes religiose id
fieri.

Ad tertium respondet D. Thomas infra qu. 121
III. art. 1. ad 2. quod simulationem Iehu non est neces-
se excusari à peccato, vel mendacio, quia malus fuit,
utpote ab idololatria Hieroboam non recedens: com-
mendatur tamen, & temporaliter remuneratur à Deo,
non pro simulatione, sed pro zelo quo destruxit cultum
Baal. Unde quod de illo dicitur 4. Regum 10.
Quia studiosè egisti quod rectum erat, intelligendum
est quantum ad substantiam operis præcepti ex
objecto, destructionem scilicet cultus Baal, non
quoad cæteras circumstantias: non solum enim
simulando idololatriam, sed etiam exercendo
illud opus ex malo fine temporali, peccavit, ut
colligitur ex S. Augustino lib. contra mendaciū
c. 2. & Ruperto in illud Osee 1. super domum Iehu.

Ex his facile haberi potest resolutio alterius 122
difficultatis, quam aliqui hæc pertractant, an sci-
licet liceat uti signis infidelium, & assumere eo-
rum vestes, ut fidem nostram occultemus. Di-
cendum enim est, quod quando res aliqua natu-
râ suâ, vel communi gentium usu, ad ceremo-
niam quandam religiosam referuntur, ita ut ex
se, & primaria sua institutione alium usum com-
modum non habeant, illis uti ad se occultandum
nullo modo, etiam ad evidens mortis periculum
evadendum, licet v.g. thus adolere coram ido-
lo, aut ei genuflectere, cenam Calvinisticâ su-
mere, vestem in qua est idolum depictum gesta-
re: cum enim hæc non alium apud homines u-
sum, præter religiosum & ceremoniale, ha-
beant, eorum usus non est fidei veræ occultatio,

Ratio etiam suffragatur: Nam ut ait D. Tho-
mas, infra quæst. 111. art. 1. omnis simulatio pec-
catum est, & à mendacio solum distinguitur,
quia mentiens verbis significat quod non est, si-
mulans verò hoc idem factis, vel rebus designat.
Ergo sicut Christianus, qui metu mortis verbis
significaret se esse idololatram, mentiens pecca-
ret mortaliter contra præceptum confessionis
fidei: ita eodem modo peccaret, si idem factis,
Tom. IV.

aut dissimulatio, sed mera & virtualis idololatricæ aut hæresis professio. Quando autem vestes & signa infidelium habent, tum aliquem primum, licitum & humanum, et si lege aliqua politica destinata sint ad distinguendos fideles ab infidelibus, licet illis ad occultandum fidem suam uti: quia talis usus non est professio, aut protestatio etiam virtualis falsæ religionis; cum tales vestes, & signa non sint per se instituta ad protestationem religionum, sed tantum lege politica inducta ad commodiorem conversationem inter sectatores religionum, ex illa distinctione proveniente, & consequenter qui hæc induxit, non voluerit inducere obligationem mediis his profitendi fidem. Unde nimis rigidum, & minus probabile videtur, quod ait Cijetanus hic art. 2. *Sicut mortaliter peccaret, si quis diceret se esse Iudæum, aut Mahumetanum; ita mortaliter peccaret, si uteretur veste, aut birreto, aut quocunque alio signo proprio Iudæis in illa patria, aut proprio Mahumetanis, v. g. si quis in terra Soldani, uteretur tobaliâ albâ in capite, quæ est propria Mahumetanis, aut si quis in his partibus uteretur signo, quo discernuntur Iudæi.* Minus (inquam) hæc sententia probabilis est: per se enim talibus signis, aut vestibus, non significatur falsæ religio, sed conditio talium personarum, quæ debent vel aliqua tributa solvere, vel in loco ab aliis separato habitare. Nec eadem est ratio de illis signis aut vestibus, ac de verbis quibus aliquis significaret se esse Mahumetanum, aut Iudæum: nam ad significandam falsam religionem primò per se talia verba instituta sunt; illæ autem vestes, & signa, non sunt per se primò instituta ad protestationem religionis, sed tantum lege politica inducta ad commodiorem conversationem inter homines, ut supra dicebamus. Ex quo

123 Inferes primò, quòd si Princeps infidelis iuberet ob aliquem finem politicum, ut omnes hæreticorum templa adirent, & eorum conciones audirent, licitum esset Catholicis, seculo scandalo, & periculo perversionis, obedire illi ad vitandas graves pœnas: nam id non esset professio sectæ hæreticæ, sed actio per se indifferens, quæ ad notandos hæreticorum errores, ante Principis mandatum fieri posset. Secus esset, si Princeps id iuberet ob symbolum religionis, & ad discernendos Catholicos ab hæreticis: tunc enim esset quædam professio sectæ hæreticæ, eò ire, sicque omnino illicitum, etiam si quis protestaretur senon adire ad profitendam sectam hæreticorum, sed tantum ad obediendum Principi; ut decem fuisse dicitur à Paulo V. consulto de hoc, occasione cuiusdam edicti Regis Angliæ; & videtur manifestum, nam aliàs simili protestatione facta, potuisset Eleazarus carnes porcinas manducare.

124 Inferes secundo, Catholicos Angliæ, vescendo carnibus diebus Veneris, & in Quadragesima, se occultandum, minimè peccare, licet ad protestationem libertatis Evangelicæ talis usus fuerit permixtus, & introductus in Angliam. Ratio est: Tum quia abstinentia à carnibus his temporibus est tantum juris positivi, & Ecclesiastici, quod secundum omnes in tam gravi periculo minimè obligat: Tum etiam quia usus carniū, ultra professionem hanc libertatis præsentis, usum aliquem humanum & bonum habet, nempe se ipsum enutrire & reficere.

125 Inferes tertio, Sacerdotem Gentilem, aut Turcicum, ad fidem nostram conversum, non

teneri vestes, quibus uti solet, statim deponere, & se prodere, atque periculo evidenti mortis se exponere: quia huiusmodi vestes habent usum aliquem primum, licitum, & humanum, nempe tegere corpus.

Inferes quarto, licitum esse Christianis, qui in commodum Reipublicæ Christianæ mittuntur, ut exploratores ad terras infidelium, aut per eas ob commodum proprium transire debent, ut eorum vestibus, ac deferre genus illud pilei, quem Turcæ Turbantem, seu Cidarim vocant, ne ab eis ut Christiani agnoscantur, & capiantur, ac occidantur. Hoc enim solet fieri ab omnibus, etiam timorata conscientia, & à viris Religiosis, quia ad conversionem infidelium mittuntur, ut testatur hic disp. 4. dubio 9. Pater Philippus à S. Trinitate, qui partes orientales propagandæ fidei Christianæ causâ, peragravit.

Inferes quinto, militibus Christianis pugnantibus contra Turcas, aut alios infideles, licet eorum vexillis uti, ut eos capere possint: nam hoc non est eorum sectam simulare, sed quoddam genus insidiarum. Imò etiam si in vexillis esset signum Mahumeti, aut Lunæ, vel Maris, Palladii, aut Jovis, asserunt multi licitum esse illis uti.

C DISPUTATIO VIII.

De habitu fidei, ejusque subjecto, causis & effectibus.

A quæst. 4. usque ad 8.

Consideratis objecto fidei, & actibus ejus, agit S. Doctor de habitu, seu virtute inclinantem in tale objectum, & actus illos elicente, ejusque proprietates, subjecta, causas, & effectus investigat, à quæst. 4. usque ad 8. Nos autem hæc omnia in hac disputatione breviter exponemus.

ARTICULUS I.

Utrum habitus fidei, etiam prout est informis, & a charitate separatus, sit vera virtus, & qualis?

Errum & indubitatum est apud Theologos fidem formatam esse verè & propriè virtutem. Nam ut discurret D. Thomas hic quæst. 4. art. 5. *Quicunque habitus est semper principium boni actus, potest dici virtus humana.* Talis autem habitus est fides formata nam ex ratione ipsius fidei est, quod intellectus semper seratur in verum, quia fidei non potest subesse falsum, ut supra habitum est: ex charitate autem qua formatur fides, habet anima quod infallibiliter voluntas ordinetur in finem bonum, & ideo fides formata est virtus. Solum ergo difficultas est, an etiam fides informis, & a charitate separata, sit vera virtus: id enim videtur negare D. Thomas in eodem articulo, ubi post verba relata, subdit: *Fides autem informis non est virtus: quia etsi actus fidei informis habeat perfectionem debitam ex parte intellectus, non tamen habet perfectionem debitam ex parte voluntatis.* Ratio etiam id suadere videtur: